

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-16>

УДК 339.165.5: 330

Оксана ВІВЧАР

Західноукраїнський національний університет
<http://orcid.org/0000-0001-9246-2226>

Лілія МИХАЙЛИШИН

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
<https://orcid.org/0000-0001-7944-5317>

Оксана РЕДЬКВА

Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя
<http://orcid.org/0000-0002-8246-4305>

Артур ШАТАРСЬКИЙ

Західноукраїнський національний університет
<https://orcid.org/0000-0002-5445-0432>

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: БЕЗПЕКОЗНАВЧІ КОНТЕКСТИ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

В сучасних умовах воєнного стану одним із найважливіших аспектів забезпечення ефективного функціонування підприємницьких структур, а також формування позитивних результатів його фінансової діяльності є існування ефективної системи забезпечення безпеки щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, яка забезпечить захист бізнесу від загроз. Захист обумовлений здатністю органів управління підприємницьких структур на відповідних рівнях: забезпечити сталий економічний розвиток з метою захисту об'єктів інтелектуальної власності; нейтралізувати негативний вплив кризових явищ на підприємницькі структури; сформувати адекватну систему обліку фінансових потоків і зміцнити операційну ефективність системи контролю в процесі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності; забезпечити проведення робіт із захисту конфіденційності інформації, що становить комерційну таємницю тощо. Сучасні наукові дослідження вказують на той факт, що без єдиної системи безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності неможливо знайти вихід із кризи, стабілізувати економічну ситуацію, створити ефективний механізм ведення бізнесу.

Ключові слова: об'єкти інтелектуальної власності, інтелектуальний потенціал, організація управління об'єктів інтелектуальної власності, комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності, безпека підприємницьких структур.

Oksana VIVCHAR

West Ukrainian National University

Lillia MYKHAILYSHYN

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

Oksana REDKVA

Temopil Ivan Puluj National Technical University

Artur SHATARSKYI

West Ukrainian National University

THE FORMATION MECHANISM OF COMMERCIALIZATION THE INTELLECTUAL PROPERTY OBJECTS: SECURITY KNOWLEDGE CONTEXTS OF MANAGEMENT ORGANIZATION

In modern conditions of martial law, one the most important aspects of ensuring the effective functioning of business structures, as well as the formation of positive results its financial activity, is the existence of an effective security system for the commercialization of intellectual property objects, which will ensure business protection from threats. Protection is due to the ability of management bodies the business structures at the appropriate levels: to ensure sustainable economic development through the protection of intellectual property objects; to neutralize the negative impact of crisis phenomena on business structures; to form an adequate accounting system of financial flows and to strengthen the operational efficiency of control system in the process commercialization of intellectual property objects; ensure the implementation of work on the protection of the confidentiality of information constituting a commercial secret etc. Modern scientific research points to the fact that without a unified security system of business structures regarding the commercialization of intellectual property objects, it is impossible to find a way out of the crisis, stabilize the economic situation and create an effective mechanism for conducting business.

The main components of the organizational and economic mechanism of commercialization of intellectual property objects at enterprises, which, in particular, include organizational processes; processes of technical and economic substantiation; processes of determining the market conformity of intellectual property objects to the needs of consumers; legal enforcement processes. Only the processes of determining the market suitability of intellectual property objects to the needs of consumers, that is, the processes of market research, are directly related to the process of commercialization. The other three components of the mechanism of commercialization of intellectual property objects are no less important, as they ensure the effective implementation of the actual process of commercialization or transfer.

As the research results showed, the main influencing factors in the context of security science on the commercialization of intellectual property objects are: regulatory and legislative problem; the problem of valuation of intellectual property objects; personnel problem; the problem of organizational support for the commercialization of intellectual property objects. Therefore, the development of the organizational and economic mechanism of commercialization of intellectual property objects is a necessary and integral part of building a national innovation system aimed at increasing the competitiveness of the national economy and ensuring

the transition to sustainable economic growth and strengthening of national security, including. Thus, the choice of the most acceptable method of commercialization should be justified from the point of view of the expected profit that it can bring to the owner of the rights in specific conditions.

Keywords: intellectual property objects, intellectual potential, management organization of intellectual property objects, commercialization of intellectual property objects, security of business structures.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

В сучасних умовах воєнного стану, проблематика освоєння такого важливого інструменту в межах об'єктів інтелектуальної власності як комерціалізація, її адаптації до умов національного ринку набувають особливої актуальності для вітчизняних підприємницьких структур. Слід відзначити, що досягнення поставленої мети повинно відбуватися шляхом підвищення ефективності механізму формування всіх видів об'єктів комерціалізації та застосування безпеконзавчих контексті в основі організації управління.

Аналіз досліджень та публікацій

Дослідження сучасної проблематики з питань комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності представляють такі провідні науковці як О. Арєф'єва, Т. Банько, О. Вівчар, В. Духов, М. Єрменко, Х. Кравців, В. Макиненко, Н. Чигрій та ін. У практичній діяльності формування механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в контексті забезпечення безпекових засад приділяється надто мало уваги: у більшості випадків дану проблематику усвідомлюються лише тоді, коли кризові явища набувають суттєвих великих масштабів.

Формулювання цілей статті

Метою роботи є дослідження концептуальних засад об'єктів інтелектуальної власності, розкриття особливостей механізму забезпечення комерціалізації об'єктів інтелектуальної, а також виокремлення структурних елементів організації управління даних процесів в умовах сучасних викликів та загроз.

Виклад основного матеріалу

Встановлено, що використання інтелектуальної власності в підприємницькій діяльності здійснюється на умовах її комерціалізації. В цьому процесі є обов'язковими компонентами, як мінімум, чотирьох учасників: автор розробки, стратегічний партнер, менеджер та інвестор. Задача вдосконалення механізму управління комерційної реалізації результатів інтелектуальної діяльності відноситься до числа найважливіших теоретичних і практичних аспектів економічного розвитку та забезпечення безпеки.

На основі опрацьованих літературних джерел встановлено, що комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності – це процес перетворення результатів науково-технічної та інноваційної діяльності в товар і їх ефективна реалізація в промислових масштабах. Комерціалізація є найважливішим елементом інноваційного процесу. Термін «комерціалізація» походить від слова «комерція» латинського походження «commercium» – торгівля. Процес комерціалізації в залежності від стадії втілення комерційної ідеї може приймати проектну або реальні форми (стадії) [6]. Об'єктами комерціалізації можуть бути ресурси, виробничі процеси, результати виробничого процесу (табл. 1).

Таблиця 1

Змістовно-класифікаційні аспекти комерціалізації [2]

Види об'єкта комерціалізації	Стадії втілення комерційної ідеї	
	Проектна	Реальна
Ресурси	Комерціалізація проектів продажу (комерціалізації) ресурсів	Комерціалізація ресурсів
Процеси	Комерціалізація проектів продажу (комерціалізації) процесів	Комерціалізація процесів
Результати	Комерціалізація проектів продажу (комерціалізації) результатів	Комерціалізація результатів

Звертаємо увагу на те, що проекти щодо комерціалізації результату інноваційної діяльності не розглядаються окремо від бізнес-процесів, так як вони є логічним завершенням інноваційного бізнесу. Тому, їх подання разом з проектом бізнесу є взаємодоповнюючим. У випадку купівлі-продажу бізнес-структур, проекти щодо комерціалізації результату інноваційної діяльності не зменшують його цінності, а діаметрально протилежно сприяють зменшенню рівня безпеки ризику та збільшенню рівня довіри у клієнта.

Неможливо залишити поза увагою те, що загалом існують такі основні способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності: використання їх у власному виробництві; внесення прав до статутного капіталу; передача прав на об'єкт інтелектуальної власності (що передбачає, у свою чергу, передачу прав власності шляхом їх продажу і передачу прав використання). Зокрема, передача прав використання об'єктів інтелектуальної власності здійснюється шляхом укладання ліцензійних угод, угод лізингу та комерційної концесії (франшизи) [5].

Ми глибоко переконані, що кожний із наведених способів комерціалізації є дієвим і достатньо спроможний принести власникові прав достойні прибутки у разі ефективного їх використання з

урахуванням безпекознавчих умов функціонування. Слід відзначити, що комерціалізація проекту процесу щодо створенню результатів інноваційної діяльності передбачає виведення на ринок з метою повного або часткового продажу проекту щодо створення процесу, що реалізує комерційну ідею. Частковий продаж означає залучення до проекту інвесторів та кредиторів на взаємовигідних умовах. Комерціалізація процесу створення результатів інноваційної діяльності – виведення на ринок з метою повного або часткового продажу процесу, що реалізує комерційну ідею.

Продовжуючи логіку нашого дослідження, слід відзначити, що загалом безпека підприємницьких структур – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам. Основними функціональними елементами безпеки підприємницьких структур є: захист комерційної таємниці і конфіденційної інформації; комп'ютерна безпека; внутрішня безпека; безпека будівель і споруд; фізична безпека; технічна безпека; безпека зв'язку; безпека перевезень вантажів і осіб; екологічна безпека; конкурентна розвідка тощо [3, с. 97].

Так як основні характеристики системи безпеки підприємницьких структур залежать від об'єкта захисту, який є складним і багатограним, то необхідно комплексно підходити до процесу управління системою безпекознавчої компоненти. Комплексна система забезпечення безпеки підприємницьких структур – це комплекс взаємозв'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами, службами, підрозділами суб'єкта господарювання, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави від протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних або юридичних осіб, що можуть призвести до істотних економічних утрат та забезпечення економічного зростання в майбутньому [2, с. 101].

Головною метою системи безпеки підприємницьких структур є забезпечення його стійкого і максимально ефективного функціонування, створення високого потенціалу розвитку і зростання в майбутньому. Слід відзначити, що важливим елементом функціонування системи безпеки підприємницьких структур є механізм забезпечення щодо питань комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, який реалізується через стратегічне та оперативне планування заходів з забезпечення безпеки. Управління системою безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності – це організовані дії, які забезпечують злагоджене функціонування всіх служб, підрозділів і співробітників підприємства з метою запобігання чи усунення загроз діяльності підприємства.

Слід зазначити, що до основних завдань системи забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності належать: захист законних прав і інтересів підприємства і його співробітників; збір, аналіз, оцінка даних і прогнозування розвитку обстановки; вивчення партнерів, клієнтів, конкурентів, кандидатів на роботу; виявлення, попередження і припинення можливої протиправної та іншої негативної діяльності співробітників підприємства на шкоду його безпеці; забезпечення збереження матеріальних цінностей і відомостей; отримання необхідної інформації для розроблення найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики фінансової діяльності компанії тощо [1].

Як свідчать результати досліджень, що в системі забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності особливим є застосування блокової схеми регулювання: прогресивне управління витратами підприємства; бюджетування; управління грошовими коштами; діагностика стану підприємницьких структур; управління оборотними коштами; застосування міжнародних стандартів забезпечення безпеки; податкове планування тощо. На основі проведених теоретичних досліджень нами розроблена та систематизована структурно-логічна схема механізму забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності (рис.1).

Прагматика системи фінансової безпеки підприємства вимагає вірно обраної методики забезпечення безпеки, зокрема до якої слід віднести збір та обробку аналітичної інформації про досвід та заходи забезпечення безпеки зарубіжних підприємств, аналіз, постійний моніторинг та прогнозування умов, загроз, небезпек та індикаторів фінансової безпеки, розробка та запровадження необхідних заходів щодо підтримки фінансової безпеки на належному рівні.

Слід відзначити, що методика побудови системи забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності охоплює такі етапи:

- вивчення специфіки ведення підприємницької діяльності;
- аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз безпеці підприємницьких структур та вивчення інформації про кризові ситуації;
- аудит наявних засобів об'єктів інтелектуальної власності із забезпечення безпеки;
- моделювання нової системи безпеки підприємницьких структур;
- затвердження керівництвом моделі нової системи об'єктів інтелектуальної власності та бюджету на її утримання;
- формування нової системи безпеки щодо об'єктів інтелектуальної власності;

– оцінка ефективності сформованої системи об'єктів інтелектуальної власності, а також її удосконалення [7].

Завершальним етапом управління системою забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є контроль за отриманими результатами та їх співставлення з планами з можливістю подальшого їх коригування. Основним критерієм ефективності управління системою забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є оцінка економічного стану підприємства та його фінансової стабільності. Визначення системи показників оцінки ефективності управління системою безпеки підприємства.

Звертаємо увагу на те, що забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності досягається здійсненням єдиної, узгодженої, збалансованої, скоординованої системою заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без створення єдиної системи забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності неможливо досягнути виходу з кризи, стабілізувати економічну ситуацію, створити ефективний механізм функціонування виробничо-економічних систем [6].

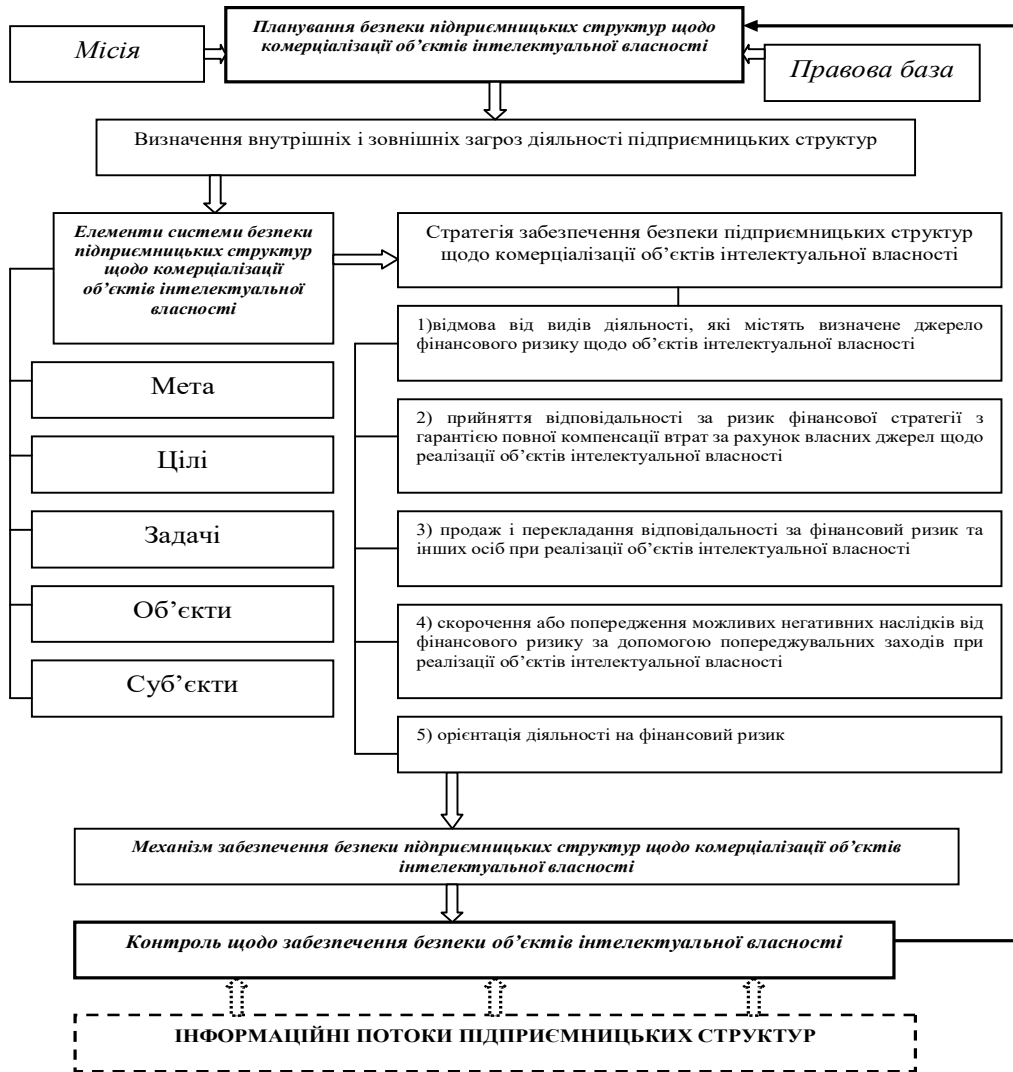

Рис. 1. Структурно-логічна схема механізму забезпечення безпеки підприємницьких структур щодо комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності

Примітка: власна розробка

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Резюмуючи вищезазначене слід відзначити, що основними складовими організаційно-економічного механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на підприємствах, до яких, зокрема, віднесено організаційні процеси; процеси техніко-економічного обґрунтування; процеси визначення ринкової відповідності об'єктів інтелектуальної власності потребам споживачів; процеси правового забезпечення. Безпосередньо до процесу комерціалізації відносяться тільки процеси визначення ринкової відповідності

об'єктів інтелектуальної власності потребам споживачів, тобто процеси дослідження ринку. Інші три складові механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є не менш важливими, так як забезпечують ефективну реалізацію власне процесу комерціалізації або трансферу.

Як показали результати досліджень, основними факторами впливу в контексті безпекознавства на комерціалізацію об'єктів інтелектуальної власності є: нормативно-законодавча проблема; проблема вартісної оцінки об'єктів інтелектуальної власності; кадрова проблема; проблема організаційного забезпечення процесів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Отож, розвиток організаційно-економічного механізму комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є необхідною і невід'ємною частиною побудови національної інноваційної системи, що направлена на підвищення конкурентоспроможності національної економіки і забезпечує перехід до стійкого економічного зростання та зміцнення національної безпеки в тому числі. Таким чином, вибір найбільш прийняттого способу комерціалізації має бути обґрунтованим з точки зору очікуваного прибутку, який він може принести власникові прав в конкретних умовах.

Література

1. Алькема В. Г. Параметри економічної безпеки підприємства як логістичної системи. Вісник економіки транспорту і промисловості : зб. наук.-практ. праць. Вип. 29. Харків. 2010. С. 51–59.
2. Бондарчук Ю., Марущак А. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи. К.: Вид-во КНТ. 2008. 369 с.
3. Вівчар О. І. Управління економічною безпекою підприємств: соціогуманітарні контексти: *монографія*. Тернопіль, ФОП Паляниця В. А., 2018. 515 с.
4. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Ляшенко О. М. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. К.: Лібра, 2003. 280 с.
5. Кравців Х. В. Комерціалізація інтелектуальної власності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення. Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Тактичні та стратегічні пріоритети зміцнення фінансово-економічної безпеки держави». Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 87–88.
6. Чугрій Н.А. Комерціалізація інтелектуальної власності як необхідна умова інноваційного розвитку підприємства. Причonomорські економічні студії. Випуск 17. 2017. С. 137-141.
7. Modern Content of Strategic Regional Development Potential / Kubiniy N., Marhitich V., Kosovilka T.// *Economics and Business*. 2020. №1. URL:<http://eb.tsu.ge/?cat=nomer&leng=eng&adgi=945&title=Modern%20Content%20of%20Strategic%20Regional%20Development%20Potential>

References

1. Alkema, V. H. (2010) Parametry ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva yak lohistychnoi systemy [Parameters of economic security of the enterprise as a logistics system]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti* : zb. nauk.-prakt – Bulletin of Transport Economics and Industry: Coll. scientific-practical wash. Vyp. 29. Kharkiv. 51–59. [in Ukrainian].
2. Bondarchuk, Yu., Marushchak, A. (2008) Bezpeka biznesu: orhanizatsiino-pravovi osnovy – Business security: organizational and legal framework. K.: Vyd-vo KNT. 369. [in Ukrainian].
3. Vivechar, O. I. (2018) Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstv: sotsiohumanitarni konteksty [Management of economic security of enterprises: socio-humanitarian contexts]. Ternopil, FOP Palianytsia V. A. 515. [in Ukrainian].
4. Kozachenko, H. V., Ponomarov, V. P., Liashenko, O. M. (2003) Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia : monohrafiia [Economic security of the enterprise: the essence and mechanism of provision: a monograph] K.: Libra. 280. [in Ukrainian].
5. Kravtsiv, H. V. (2016) Komertsializatsiia intelektualnoi vlasnosti v Ukraini: problemy ta shliakhy yikh vyrishennia [Commercialization of intellectual property in Ukraine: problems and ways to solve them]. *Zbirnyk tez dopovidei Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Taktychni ta stratehichni priorytety zmitsnennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky derzhavy»* – Collection of abstracts of reports of the All-Ukrainian scientific and practical conference «Tactical and strategic priorities of strengthening the financial and economic security of the state». Ternopil: TNEU. 87–88. [in Ukrainian].
6. Chuhrii, N.A. (2018) Komertsializatsiia intelektualnoi vlasnosti yak neobkhdna umova innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva [Komertsializatsiia intelektualnoi vlasnosti yak neobkhdna umova innovatsiinoho rozvytku pidpriemstva]. *Prychonomorski ekonomichni studii* – Prychonomorsk economic studies. Issue 17. 137-141. [in Ukrainian].
7. Kubiniy N., Marhitich V., Kosovilka T. (2022) Modern Content of Strategic Regional Development Potential. *Economics and Business*. Tbilisi, Georgia [Online]. №1. available at URL: <http://eb.tsu.ge/?cat=nomer&leng=eng&adgi=945&title=Modern%22Content%20of%20Strategic%22Regional%22Development%20Potential> (Accessed 19 May 2023).